

Vrijwilliger aan het woord: Jerney Scheffers

"Mijn vaders nalatenschap moet voortgezet worden"

Jan de natuurman, of Jan de vlinderman, zo staat vrijwilliger Jan Scheffers (1949-2025) nog altijd bekend. Al van jongs af aan in het duin te vinden en de laatste 25 jaar was de Bloedberg in Solleveld 'zijn' terrein. Zijn dochter Jerney zet zijn monitoringswerkzaamheden nu voort met een vlindertelroute; "Ik hoop dat hij meekijkt en trots is dat het niet verloren gaat".

TEKST: AMY VAN NOBELEN, SPECIALIST NATUURMONITORING

Trefwoorden

dagvlinders, nachtvlinders, Bloedberg, monitoring, vrijwilliger

foto's en gevonden scherven, kogelhulzen en skeletten. En natuurlijk overal briefjes met waarnemingen van het een en ander", somt Jerney op. "Mijn vader wist van alles heel veel, en het bijzondere is dat hij dat zichzelf allemaal eigen heeft gemaakt."

Klein natuurmuseum

Een klein natuurhistorisch museum van het duin, zo kun je de werkkamer van Jan Scheffers het beste omschrijven. Een echte natuurman, die al van jongs af aan met zijn neus op de grond bestjes lag te tellen. "Al vanaf een jaar of negen begon hij met het kweken van rupsen", vertelt dochter Jerney, aan wie hij zijn kennis en passie heeft overgedragen.

"Het mooiste moment vond hij wanneer een vlinder uiteindelijk uit zijn pop kroop, zich uitkreukte en langzaam zijn vleugels openvouwde." Afgelopen voorjaar kwam Jan helaas op 76-jarige leeftijd te overlijden. Jerney spit nu op zijn kamer door zijn kleine natuurmuseum en realiseert zich hoe bijzonder zijn nalatenschap is. "Een grote verzameling natuurboeken, opgeprikte vlinders en kevers, verzamelde zaden,

Zeldzame ontdekkingen

Jan zijn interesse in de natuur begon met een voorliefde voor dagvlinders, maar breidde zich al snel uit met het monitoren van nachtvlinders waarvoor hij met een wit laken, lamp en stroop op pad ging. Zijn soortenkennis en vele uren in het duin werden beloond met bijzondere waarnemingen. Zo was Jan de eerste die

Figuur 1 en 2. Vrijwilliger Jan Scheffers in zijn natuurlijke habitat; tijdens zijn monitoractiviteiten in 'zijn' gebied bij de Bloedberg. Foto: Jerney Scheffers.

de toen vrij zeldzame nachtvlinder *Xanthia ruticilla*, tegenwoordig *Agrochola ruticilla*, oftewel Vroege eikenuil ontdekte in Solleveld in het jaar 2000. In de jaren erna ontwikkelde zich hier één van de grootste populaties van deze soort in Nederland, met soms wel honderden exemplaren door Jan geteld op stroop.

Ook was het Jan die de mijnen van de microvlinder Late eikenmineermot (*Ectoedemia quinquella*) ontdekte bij de Bloedberg. Waarna hij veel werk gestoken heeft in het op de kaart zetten van de verspreiding van deze soort. Dat Jan veel gaf om de vlinders, bleek ook uit hoe hij invasieve exoten te lijf ging. Met groot verdriet merkte hij op dat veel waardplanten in het duin in aantallen achteruitgingen

door de verruiging, mede door Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*). Hij zette zich daarom letterlijk persoonlijk in om de invasieve exoot met z'n blote handen te bestrijden door de jonge boompjes uit de grond te trekken.

In 2006 ontdekte Jan de zeer zeldzame trekvlinder de Kosmopoliet (*Leucania loreyi*) in Monster. De eerste na 140 jaar in Nederland! Met een eervolle vermelding in het boek 'Nachtvlinders' van Paul Waring en Martin Townsend als resultaat. Andere zeer zeldzame waarnemingen zijn die van het Geschaafd smalsnuitje (*Aethes williana*), waarvan Jan de rups heeft opgekweekt, en de toentertijd zeldzame Geveerde witvleugeluil (*Aporophyla australis*). Een typische

duinsoort die in Zeeland wat meer wordt gezien. Een andere bijzondere ontdekking is die van acht jaar geleden in de Kapittelduinen, bij Hoek van Holland. Daar ontdekte hij de eerste Spaanse vlag (*Euplagia quadripunctaria*). Zijn ontdekkingen rond de Bloedberg werden keurig gerapporteerd aan gebiedsbeheerder Dunea via een jaarlijks vlinderrapport (Figuur 3).

Gezien zijn kennis en waarnemingen droeg Jan Scheffers dan ook bij aan verschillende natuurboeken, zoals 'Identification keys of the Microlepidoptera of the Netherlands' van Joop Kuchlein en 'Vlinders in de Broekpolder', tevens gaf hij excursies en presentaties, waaronder op de Vlinderdag van de Vlinderstichting.

Niet verloren

Jerney herinnert zich vooral de zondagen waarop ze met het hele gezin naar buiten gingen en haar vader vertelde over alles wat ze tegenkwamen; waarbij hij zelfs liet zien hoe een teek zich in je huid vast kon grijpen. "Ook als mijn vader 's nachts met een laken en een lamp bij de Bloedberg zat had hij altijd aanspraak en kwamen mensen toch nieuwsgierig bij hem staan, benieuwd wat hij aan het doen was. Van jeugd tot ouderen, alles en iedereen stopte even en kreeg uitleg." En het overdragen van die kennis is meer dan geslaagd, want met hetzelfde enthousiasme is Jerney nu zelf begonnen aan het monitoren van vlinders. Ze loopt mee met ervaren vrijwilligers om te leren hoe een route voor het Vlindermeetnet van de Vlinderstichting in zijn werk gaat en hoopt binnenkort te starten met haar eigen vlindertelroute in Solleveld. "Ik krijg mijn vader er niet mee terug, maar ik hoop wel dat hij meekijkt en trots is dat zijn werk niet verloren gaat."

a.nobelen@dunea.nl
jerneyscheffers@gmail.com

Literatuur

- Waring P. & Townsend M. (2015). *Nachtvinders*. Kosmos Uitgevers.
- Kuchlein J.H. & Bot L.E.J. (2010). *Identification keys of the Microlepidoptera of the Netherlands*. KNNV Publishing & the TINEA Foundation.
- Dekens F.G., Swartehaan G., Dijkstra P., Henou G. (2000). *Vlinders in de Broekpolder, 1992-1998. Verslag van zeven jaar vlinderonderzoek te Vlaardingse. Insecten Werk Groep (IWG) KNNV*.

Bloedbergduin vlinderrapport 2017	
In totaal dit jaar 40 keer in het Bloedbergduin geweest om waarnemingen te doen, 22 keer overdag en 18 keer in de avond/nacht. Daarnaast 6 keer in Solleveld geweest om waarnemingen te doen, 5 keer overdag en 1 keer in de avond.	
Dit alles leverde 10 nieuwe soorten op voor de vlinderlijst van het duin rond de Bloedberg. Hieronder de nieuwe soorten in volgorde van vangdata;	
Perizoma albulata – ratelaarspanner	19-06-2017
Eudonia lineola – geboekte granietmot	10-07-2017
Catocala sponsa – karmozijnrood weeskind	20-07-2017
Heliothis peltigera – vlekdaguil	01-08-2017
Pechipogo plumigerialis – gepluimde snuituil	28-09-2017
Tiliacea aurago – saffraangouduil	28-08-2017
Helicoverpa armigera – katoendaguil	29-08-2017
Diloba caeruleocephala – krakeling	16-10-2017
Phyllonorycter lautella – prachteikenvouwmot	16-11-2017
Stigmella aceris – esdoornmineermot	28-11-2017
Van bovengenoemde soorten is een drietal gevonden anders dan imago. Katoendaguil, als rups gevonden op <i>Datura stramonium</i> – doornappel. Prachteikenvouwmot, mijntjes/poppen op <i>Quercus robur</i> – zomereik. Esdoornmineermot, mijntjes op <i>Acer campestre</i> – spaanse aak.	
Dan ontdekte ik nog dat <i>Aeronicta psi</i> (psi-uil) niet op de lijst met waargenomen vlinders voorkomt, zal vergeten zijn in te voeren. O.a. op 26-09-2016 heb ik daar rupsen van gevonden op <i>Betula pendula</i> (ruwe berk). Is alsnog ingevoerd.	

Figuur 3. Een kijkje in Jan zijn vlinderrapport gericht aan Dunea met al zijn waarnemingen en opmerkingen van 2017.

Figuur 4. Dochter en opvolgster-vrijwilliger Jerney Scheffers samen met haar vader Jan tijdens een van zijn leerzame monitoringsrondes. Foto: Jerney Scheffers.